

مهرنگ در قدرت علمیه کفایت ایه بود سه . فکده (فدای
 حنی اندرس) مانع نماید بر ذات وادی . مسلک بکلم
 به باع آله مراحت اندم . ابتدا با بر صحنه ای او قدری
 به در عبارتی خصصه انوشیروان اندازی کورنیه مستند
 اولدس . صحیفه صحیفه از بر کلکلی نبره اندس . (در کلمه بر صحنه
 انبرک ارنی کوفی کورنیه کورنیه انوشیروان . بید کلم کلکلی
 منالین سیدرس . به در بر صحنه رفتن فید ابردم .
 مع مانع بر نکته طلحه هلد اولدس ظهر انبر . یونکه به
 بکلم کلکلی منالین اکرین کلم حنی اندرس . بید
 کلکلی منالین بیدری . یونکه کتابه منالین
 رهنومه قدر نیاب اولد بودی . فکده بکتاب بر صحنه ابرک
 در . آتک کوفی اولد سینه ملهم آبرجه آئی
 نه نصیر ایدر بر بکلم کتاب بار اندرس . کتاب ابر
 ۱۱۱۵ در ظهور ایدر اولد رهنومه سینه تاریخ
 کتاب سیریه بتلور : بسم الله الرحمن الرحیم

« در وصف جناتهم کتاب فصلنامه » مطلع الانوارنده بار قدر روز
 توجیه و تامل اولدورده ، تریاتک مجتمع التمد لغار ایدر شراره
 اشری ، گریابه بکلم زه شرده ، دامه لطیفه طران غریه وارنجی ،
 بکلم سطح بسط غبارده ، صف محیط خضراء ابرنجی ، فیلده است
 نظام کائناتی نیزه نشسته ابله بصاع المصباح فزوز ایدر ،
 شوه عصای موحیده برده بالغ اولدی که ، قلبه دأمره درانه
 کتفه بالا خانه ، هوایه تلمیه سجاده کرات ایدر عجمی معجزه هانم
 جناح ادعا ابله رجاهه نضی بام عرشه او حور نضیه شوه طلیانه
 آیه کورده .

صوفی ، افعلک لوهوالرید دوسر سینه دوسر کادریانی

اغلا ربه بولدی .
 ایسته بام حال بونی حافظه ده باز نورم . او سینه رکنه
 آرام لوله مازوم . والده که نکدر نکدر افق دروم . او صیفیلورده
 نقشه بنم سوره معرفتی کسرتک ایسته فر . ضرور دیکلورده
 شریف سینه سوه کلکلی اکرنی لغت کتابنده
 بهلرک . سلا (در فوج) کلکلی آراسه . بیزانه اللفی
 اکرده ندره . سینه رهنومه کادریانی دیا کادریانی در سینه
 نصیریه در بهلرک . کاده اسنه بر نجه حیل سینه اولکلکی
 بر صحنه اوجه در فرده بیزانه ای ذ ایندیکنی اکلدرک .
 بر سینه در ایزانه قدیم خارینده برده بر نضه سینه داف
 نهمه کلدرک . حنی او باریغک نا صفت عمر نیانه قدر
 سولک ابر نیانه طرفه فزوز که مجهولانه نریج اینه
 و الا فر امر عرله بایره بایره ایدرک غزاة اسلام
 آره سینه بایله سینه کلکلی سلا نضه سینه ایدر
 دیا ایزانه نضه ، فادیه نهمه سینه بخت ایدر بر کتابه
 دیا فزوز لغت الوالضیا دینلا تالیف ناهینک کس
 وال بانده با فیل نضه سینه کلدرک . نضه سینه ایزانکه
 بونی نره اکرده حیل ایدر . ده کله ایدر کور ستم
 کور ستم ایدر اکرنی (در فوج) کلکلی رالک
 ضحیله اولدورده کله ایدر . بقی سینه بر تر قره حیل ایدر
 باد بخت بدایه نره دره انتقال ایدر . مکتوبه حیل
 مایه ایدر ایدر و کلکی ؛ ایسته بوز سارسی ایدر دسی

تظلم سینه مکتوبه :
 (برینی مؤلفه) بیدر ایدر نهمه کلکلی کله فزوز بی نیک
 ایدر برده (برینی نقید ایدر) ایدر ایدر

به (تنقیح) کلمتی (فریبنده) معانی عدایتموم که به تحقیق
 ترتیبی مؤافده ایجه ادا ایندوردم. تنقیح لفظی، نقطه
 قاطبه، اصلا و قریباً زقبول ایبرم، نه بایزایم، نه نه قریب
 و خیرا بفری لایله ایبرم. به مؤافده آثار، مؤافده
 نامیان، مؤافده ادب و مؤافده آثار، مؤافده آفری
 و با علی الاطلاق ~~مؤافده~~ و بریم بقیه برکنی با ایلم
 (نقد) در ستوارتو برکلی صفتی هنرینه
 لکدره کلمه نقیب نبرج لکدر برصفت نهی نمانه،
 عینی عینه عینا بدلوی ارتو مؤافده، نبرج ایبرم. عینی
 ستره قدر فکرمه بیده برکی صادره لایله نه ایبرم. لکدر
 بی عینی طریق ایخبار لکدر کرک
 مؤافده لکدر بیلرانی طرز اناری، بیلرانی
 و لایقی بقدر، مؤافده (فریبنده) معانی در. فرانسوی
 مؤافده در نه معنی منبسط، نه مفهوم منقسم،
 نه فکر منطبق و منقسم از مؤافده در ایبرم. لکدر
 (فریبنده) اصلا صیقل نقیلا صیقلید. لکدر
 به قه اریای طرفه بر معنی مرصعه اصلا و اولی
 آرته آنک بقیه معانی در و ارسدره اعتداضه
 صد نمانه. برقصه معصومه وارده. (لایقانه و الاطلاق)
 و برکی. و لایق اولر زکرت و نقیله انکاره بیلدر
 اما نقیله، نقیله، نقیله، نقیله، نقیله، نقیله
 آنکه در برصقم کلمه بیلدر. نقیله، نقیله، نقیله
 کلمه، نقیله، نقیله، نقیله، نقیله، نقیله

اولهم برتو کلمی در نه لسانه بدلوی عین اولی فضلای
 بیتوا اریبنا ندردم. آنقدر فریبنده معنی مؤافده قولاندر
 بودند بیلدر سنه اوله سواره نقیله با عدیه ایلم
 حقه اویبنا ندر ادر برتو کلمی لکدر کرک. آی آفر
 اولهم برتو کلمی اریبنا. لا طلاقه الا لکدر اعتداضه نقیله
 (انک الهم و افری) نقیله برانول (تو جمع). آنکه نقیله
 عینا به نقیله ایلم: نقیله تا سدره لکدر نقیله مؤافده
 صفتی و او جمله لفظی قوی بیله باسه
 کلمه بو (مؤافده صفتی) و او جمله لفظی قوی بیله باسه
 عینا سدره نقیله نقیله لکدر. ایله فریبنده نقیله
 قه بریم حکمتی مجرب اولدره بدلوی لفظی قوت معانی
 یعنی کلماتی اغت و حقیقه معانی (بیله باسه و عینا
 استیکر اصلا بیلدر. و لکدر که (ها) مؤافده کلمه
 مجرب ایله بافدر (جزا) در نقیله به علی الاطلاق
 (مؤافده) باسه و اری براندر قولاندرم. نقیله
 آنک ایلی باصلی تاریخیم بافر. لایق سدره
 تاریخ نقیله اولر ۱۲۹۱ تاریخی اعتبارت و لکدر
 ۱۲۹۱ سده لکدر نقیله نقیله نقیله نقیله، نقیله،
 نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله
 (لکدر) فریقک ایلی نقیله ایلم نقیله آفری
 ایلی کلمه نقیله آنکه نقیله نقیله نقیله نقیله
 نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله
 نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله
 نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله نقیله

چون ذوق تویسه این
 از نسیم چون کله از نانی سانه بلایه
 قابل ظهور. هدی الفاظ بسینه نایبش ظهور کجوتیه
 طوری نضیر کله شکره و حدی با بند
 دیورنک. دیار هیچ برسان بود که ظهور بلایه
 مستفیده هر دوی ایفای مقصد کفایت ابراج کافی
 مانده لایه لایه. سانه کرد ایام در ور اعوام ایله
 تکمیل ایدر. جز که هر سینه اشکال تقاب ازمانه و تداوم
 افکار ایله ظهور. عرب یادی جیا بنوم ابراج. حالده
 اکثری عالم پیاوخته بیاند. بر اسم شخصی ایت
 اجدیه اول ارم بر سر تک و جودی اقتضا ایدر.
 آنور حیل ایله جلد اعز موجودات ایدر.
 آنک ایچینه آنک هر طوری امدادانه هر عینه
 کذا دوه تک سرت و بخت نایب قدر هر
 سوارینه بر اسم در سدر. چنگ دوه تک
 سوده، اشعه، نویزه اشفا ایدر
 آنزیرا فضا ندرت سرت سیری ساه سینه
 دستک لوی سینه خنده نفس ابرارک. بنا علیه
 سیری درلو درلو منقذ ولف ایدر. لقب آنک
 ارجوزه لری مع ایتیر.
 بکله بر لوق نسیف قرعانه سینه نظره آنک صیه
 لایه اوزن دره سینه لوی سینه کوریز. بن

بر فرغانه دیر کجری. فقط بر تنفسه ساه آنک هر دوی
 اجم نوریله تریف ایدر. صیه واتره اوله بخار ماکه کی
 یوره ایدر. بیس آنک ستم لایه اسم و تجددت
 رضی کتور سنا بیخانه اعدده بیس لوی تک نوق
 اقتضایه سینه صیفیه ابراز شکل و هویت ابراج ماسه
 ایدر. بنا علیه صفاغه صیه اسم دیر یلم
 سینه بر به تم کمانت نایب سینه بلایه
 نیت عربیک با خود تکمیل دکل، ابراج سانه
 بر آنچه سانه شکل ایسوز سیرات اکتی سینه دارنده
 فقط لیزه اوه سینه اکل نقصانه ایدر.
 به (آسانوری) باجی دفعه لایه دو (مصاد)
 ایله نهمه ایستیم. چنگ عرب صها آفاضه صیه صله
 آنکه مصاد دیمه. بیس آلت صعد. بزه
 بکله صها آفاضه صیه صه آنک لایه لایه
 بن ادر حاج بر اوله آسانوری صیفیه لایه
 اکلایه ایستیم (مصاد) کلمه سنی
 فوللا علی بنه.
 کذا (قرع ماطو آری) بی (محد صباد)
 ایله اول فونته لوی سینه (قداره سله بیه)
 ایله سیر ایستیم. اسیج ایدر الادی. نهمه
 صفا ادر کدک بر کلمه بی تعبیر کتیرک
 بکله نهمه سینه. بن صده ایدر کله. فقط
 سینه صفا بیه ایدر ایدر.

هم ايتره بورياره كيبور . كله اولو استيفه
 تعيب اولو ايركه هم محرو صاده ، صمام
 قواره سله باه . (قوتبايه) بياي اولو سواره
 باقار . كينور كينور . باصده به ده
 كوزه ليري تحصيل ايرال . برسام ايجيه يوز سنه
 يوز كونه كندر . هي لوتنه ۱۰۰ سنه اله
 قارنده سايك امداس يله بشفه درلويك
 (ارح) (صلح) دزنده مزام ديكر . نيره ،
 صند دهي ديور . جسي رانك كيرد (رماع) .
 عيبيرك به لفته راهي باروب (ارحم) باه ديتيم
 كله درهي افشتم . بنم شعاروزم فلانزده
 بويد علف تفسير كويونجه بايرنجه اولو سله
 بافود بيرلر نه سائل اشيار . آنك ايجيه سه شيه
 لفته كويونجه رحمت در او قبله برآلت صبه اهللغني
 باه صبره علكه سله بر شيه در بونجه اعبار بده كلف
 ايجي ايرك .

زانسازك بولكه (ارغو) ساي ونيويونه
 آلفك بلهي در . صفا زانسازك بولكه بلك قدر
 رومانجي وار . لهي در از بويه الجاس سهرات ايله
 ارغوساي قولونجه مجبور در .
 بزم بزنلج ارغوسانم ديلا اولو (يجيه)
 اصلاطاي ساي باه لفته آلماسه لفته آلماسه . به
 حنجه لغنه او قدر عوامانم كله رجه طنداري

TDVISAM
 Kütüphanesi Arşivi
 No 2E.2365

لكل ايرم البه : (غاجا) (بانكينز) (نماي) (فوكجا)
 (ايجيه) كله ليري درها جهونه الفظ اولوم .
 (غاسه) ايله (غاور و ص) كله ليري ونيور
 صغورنه بيزر ايلينه اله باصده ونيويونجه
 ايرت برهجاز . نطق آينه كله اولوم اشيار .
 بكي لغنه باينجي عاورنك بيزر ايل اشكفته
 (ريخمه و ياره) بايه ميايقه لهن (تولوز) (تولد)
 الفظ (فوق) نطق تولد اهللغني كورار .
 نطق (لينه) در عاورنسي بيله مازك . فوك
 بويله كي كمان اولونك سلكه هاجه .
 (نجاح) كله ليري لهك ، لهكك اله سوله
 تولد نهني كمانند . به لغنه قول اينه بكم بولكي بازام
 بولكه (نوه لونه بولكي نه ايملا سلكه) ملاحظه كه
 بر ملاحظه نهنه و بيب سنجيم .
 نجاح اتم بر سبه نظريات اله هم در قورنجه نهني
 نجاح مفسند .

نعله ايرم اسويه دكله . سه آكي ايشيد و بوه قايه
 اعدوم آرايه صبه لهوريك بافود آرايه بولاييچي
 فاقوه علومه اشوا نقصانجه بولاييچي خطاي الهانك .
 بولكله (عرب) كله سله مافد استفان ان سله
 نظراً فانوس عربي عانده در . (يعرب) نهنه
 دزنه در . اينا كمان عربي نطق ايرم نهنه ايره
 زعم اولونجه .

و کلامه اقبال عنک پروردگار

نجیب عاصمک (ابوالفاسح) عنوانی و برین
شماره شایسته شایسته . هفتاد و نه
اینست که بوفتتک در بوفتتتک در بوفتتتک .

و کلامه اقبال

حال معاصره آله بدینم اجماعه نه اولک مصارفه
زیر که بایک کوندره بلیکم . بوفتتتک اجماعه شایسته

کوندره که شایسته اجماعه
اصول

Nûr-ı aynım Velîd

Dün 8 Nisan târihli mektubunu aldım. Geçen haftanın ismini, birbirini müteakib 4 mektûbumu alışından hâsıl olan memnûniyet İyd-i Me-kâtîb tesmiye ettirdiğini yazıyorsun. Ben sana sık sık mektûb yazmağa, senin bana gösterdiğin tavr-ı tenperverânenin aksiyle mütenâsib de-necek kadar hvâşkârım. Fakat yazmak için de vesile lâzım. Her gün bana ne istersen sor bildiğim şeylerden ise derhal cevâb veririm. Kimseyi merâkda bırakmayı sevmem. Pek eskiden beri aldığım mektûblara akabinde cevâb yazmak âdetini muhafaza ederim. Sen bilmezsin. Sen değil, kardeşlerinden hiç biri görmeğe muvaffak olamadı. Yemen Mektûbculuğu'nda vefât eden bir İsmâil Efendi vardı. Kemâl ile ülfet etmeden çok zaman evvel İşkodra'dan bana her hafta sahîfeler dolusu mektûblar yağdırırdı. Ben de anın şîve-i inşâsını taklîd ederek cevâblar yazardım. Salona açılan kapının yerine yaptığımız kütübhânedeyi arayacak ~~bulursun~~ ~~bulursun~~ olsan bir cidin içinde diblerinden yapışmış yetmiş seksen kadar tuhaf bir yazı ile yazılmış mektûblar vardır. Arayacak olursan bulursun. İşte o mektûblara cevâb vermek sâyesinde yazı yazmağı öğrendiğim gibi o heves de bende her aldığım kâğıda derhal cevâb vermek i'tiyâdına sebep oldu.

Benim o târihlerde (25) guruş verüb de bir köhne (Lûgat-ı Osmâniye) almağa istitâ'at-ı mâlîyem yok idi. Komşumuz Kâmil Efendi'nin Selamlığına gider, anın kâtiblerine mahsûs olan lûgatden bilmediğim kelimelerin ~~ma'nâsını~~ ma'nâsını öğrenirdim. İş daha ilerledikten sonra ya'nî Lûgat-ı Osmaniye'de arayıp bulamadığım kelime ile başım belâya uğradığı zemân ise diğer bir komşumuz ve Kalem refikim olan Mustafa Bey merhûmun evine gider Kaamûs ile ~~Burhân-ı Kaati'im~~ Burhân'a müracaat ederdim. (Âh. Bir Kaamûs'umla bir Burhân-ı Kaati'im olsa) diye şimdi seninle mülâkaata olan iştîyâkîma muâdil müştâkane içimi çekerdim. Hâlbuki elime ayda (40) aded guruş geçirdi. Bununla 17 veya 18 yaşında bir delikanlı o târihde ancak istihlâk ettiği tütününü tedârik edebilirdi. İşte evlâdım şimdi ~~şimdi~~ şu satırları

5
yazan pederin vaktiyle bu kadar mahrûmiyet içinde mektebsiz, vesâit-
siz şundan bundan kelime, lâfız dilenerek hâfızasını zenginleştirme-
ye çalışıyordu. Yegâne kitabım Nef'î Dîvânı idi. Hatta bir vîtârihde kü-
çük iken okuduğum bir Mushaf'ı bile satmağa mecbûr olduğum halde o
Dîvân'ı satmadım. Hâlâ benim enîs-i celîsimdir. Anı ise iki sene mukad-
dem Trabzon Valiliği'nde vefât eden Kadri Bey merhûmun delâlet ve tak-
teşvîiyle 17 guraşa almıştım. Gündüz kalemde bana beşer onar beyit
okudur, ma'nâlarını söylerdi. Bugün âsâr-ı kudemâdan aldığım lezzet-
ten ve âsâr-ı kudemâda tesâdüf ettiğim ta'birât ve istilâhattan hâ-
fızamı tezyin eden ne kadar kelimât ve ma'ânî var ise cümlesinden
dolayı ömrüm oldukça anın şâkir-i inâyetiyim. Bir zaman sonra elime
bir (Şefiknâme) geçti. O güne kadar kendimi akrânım içinde epeyce
(O zamanın ta'biriyle) lûgat bilir zan ederken kitâbı okumaya başla-
yınca beht-i mücessem kesildim. Çünkü bir kelimesini anlamağa inkân
yok idi. Ana ise Kadri Bey merhûmun da kudret-i ilmîyesi kifâyet ede-
miyordu. Kalemde (Fedâyî Hüsnü Efendi) nâmında kudemâdan bir zât var-
dı. Süklüm püklüm bir sabah ana müracaat etdim. İptidâ bana bir sahîfe
okuttu. Bende, ibâreyi hatâsız okumak iktidârını görünce memnûn oldu.
Sahîfe sahife ezberlemekliğimi tenbih etdi. Her gece bir sahîfesini
ezberler ertesi günü gidip kendisine okurdum. Bilmediğim kelimelerin
ma'nâsını söylerdi. Ben de bir ceb defterine kayd ederdim. Maamâfih
bununla matlûb hâsıl oldu zan etme. Çünkü ben yalnız kelimelerin ma'-
nâlarını biliyordu. Yoksa kitâbdan istinbât-ı me'âl ve mefhûma kudret-
yâb olamıyordu. Çünkü bu kitâb bir mu'ammâ-i ebedi'l-işkâldir. Anın
müellifi olan Şefik merhûm ayrıca anı tefsîr eder bir büyük kitâb
yazmıştır. Kitâb ise 1115 de zuhûr eden Edirne Vak'ası'nın târihidir
Kitâb şöyle başlar:

Bismillahi'r-Rahmani'r-Rahîm

(2) "Ve lâkad ci'nâhüm bi kitâbin fassalnâhu (alâ hüden ve rahmeten
li kavmin yü'minûn) matla'-ı envârından bârikafürüz-ı tevcîh ve te-
vîl olarak, süreyyâmîsâl müctemîü's-şeml leme'an eden şerâre-i

(2) Âyet - i Kerîme'dir

kelimelerin ma'nâlarını
öğrendiğim gibi Hüsnü Efendi'de
yalnız kelime bilgisi değil aynı zamanda
kalemde yazıyor

isri, giribân-ı mükellel-i zih-i şarkdan, dâmen lâ'lîntirâz-ı garba varınca, belki sath-ı basît-i gabrâdan, sakf-ı mühît-ı hadrâya erince, fitîle-i esbâb-ı ~~esbâb-ı~~ nizâm-ı kâinâtı niyrân-ı teşettüt ile misbâhü'l-misbâh fûrûzân edib şakk-ı asây-ı muvahhidin bir hadde bâlig oldu ki kutb-ı dâire-i devrân künküre-i bâlâhâne-i hevâya ta'alluk-ı seccâde-i kerâmet ederek ~~isix~~ î'sî-i mu'ciz burhânım deyü cinâh-ı iddi'a ile dücâce-i nefsini bâm-ı arşa uçurmağın şakka-i taylasân-ı sûfî, iklîmküşâlık hevâleriyle dûş-ı istîlâda Dîrefş-i Gâvyânî i'tilâların buldu".

İşte bak hâlâ bunu hâfızadan yazıyorum.O zaman dinletecek âdem bulamazdım.Vâlidene tekrâr tekrâr okurdum.O sıkılırdı.Fakat benim şevk-ı ma'rifetimi kesr etmek istemez, zarûrî dinlerdi.

Şimdi bu kelimelerin ekserini lûgat kitâblarında bulursun.Meselâ (Direfş) kelimesini ararsın, bayrak olduğunu öğrenirsin.Sonra Direfş-i Gâvyânî veya (Gavyânî Direfş) ta'birlerini de bulursun.Gâve isminde bir demircinin meşin önlüğünü bir sıriğin ucuna takarak bayrak ittihâz ettiğini anlarsın.Bu sâyede İrân-ı kadîm târihinden bir den bir vak'a-i mühimmeye vâkîf olursun.Hatta o bayrağın tâ Hazret-i Ömer zamanına kadar mülûk-i İrâniyân tarafından hazîneler değer mücevherât ile ^atersi' olunmuş ve ~~ve~~ bi'l-âhare emr-i Ömer'le parça parça edilerek guzât-ı İslâm arasında paylaşılmış olduğunu da meselâ Kasas-ı Enbiyâ'da veya İrân fethinden, ~~kadisiye~~ Kaadisiye melhemesinden bahseden bir kitâbda ve yâhûd Lûgat-i Ebuzziyâ denilen te'lif-i nâçizîn ~~Dal (D) bâbında~~ kesr-i Dal bâbında bakıp tahkik etmiş olursun.Fakat ben o tarihte bunu nereden öğrenecek idim. ^Daha Kemâl ile de görüşmemiştim.Görüştüğüm ahbabın ekseri (Direfş) kelimesini Dal'ın zammiyle okur takımından idi.Ya'ni benden beter kara oâhil idi.

Bak bahis buraya nereden intikaal etdi.Mektûba cevâb yazmak i'tiyâdından değil mi, İşte bu da sana ders içinde ders-i diğeri oldu.

Gelelim senin mektuba : Critiquer quelqu'un (Birisini muvâhaza etmek) ile tercüme olunduğu gibi (Birisini tenkîd etmek) de edâ olur. (muvâhazaya kabul etmezlerce) ^{ile}

Ben (Tenkîd) kelimesini (Kritik) mukabili addetmiyorum ki. Ben münhasıren Kritiki Muvâhaza ile edâ edenlerdenim. Tenkîd lâfzını, Kat'an, katıbatan, aslen ve fer'en ne kabûl ederim, ne yazarım, ne de kabûl ve tahrîr edenleri tasdîk ederim. Ben Muvâhaza-i Âsâr, Muvâhaza-i Te'lifât, Muvâhaza-i Edebiye ve Muvâhaza-i Âsâr, Muvâhaza-i Eshâs veya ale'l-ıtlâk Muvâhaz(a) derim. Başkaca bir şey yapmam. (Nakd) dan müştak olan bir kelimeyi zımnında her ne niyetle olursa olsun ta'zîb mündemic olan bir maksadın tamamı tamamına, inebi inbi ne medlûlü olan Muvâhaza'ya tercih edemem. Hattâ şimdiye kadar kaleminimden böyle bir şey sâdır olmadığından da emînim. Olmuşsa bile alâ târiki'l-hikâye olsa gerek.

Muvâhazanın bîtarâfânesi, tarafdârânesi, pür tarâfânesi filânı yokdur. Muvâhaza (Kritik) mukaabilidir. Fransızca Muvâhaza'dan ne ma'nâ müstenbet, ne mefhûm müstahfem, ne fikir matluub ve müstelzem ise Muvâhaza'dan da öyledir. Bu kelime (Kritik) istilâhının mukaabil-i istilâhîsidir. Bir kelime bir fen erbâbı tarafından bir ma'nâ bir maksada istilâh oldu mu artık onun başka ma'nâsı da varmış diye i'tirâza mahal kalmaz. Bir kazıyye-i mahsûsa vardır. (Lâ münakaşate fi'l-istilâh) derler. İstilâh üzerine bahis ve münakaşa olmaz demektir.

Ama Midhatlar, Zihnîler, Nâcîler, Sâmîler kabûl etmemiş, anlara da bir takım gençler peyrev olmuş, bana ne. Ben Şinâsîleri, Kelâlleri, Ziyâları, Sa'dullah Paşaları, Edhem Pertev gibi dört lisanda yed-i tûlâ sahibi olan fudalâyı pîşvâ edinenlerdenim. Anlar Kritik ma'nâsına Muvâhaza kullanmışlar.

Bundan yirmi sekiz sene evvel Mihran matbaasında bastırmış olduğum Nümûne-i Edebiyât'ın evde bir nüshası olsa gerek. Anı aç, Edhem Pertev Paşa'yı ara bul. (İtlaku'l-efkâr) adlı makaalenin (En ehemm ve akdemi) ta'birine bir (Not) koymuşdum. Anda şöyle bir ibâre bulduğundan emînim: "Şâyân-ı teessüfdür ki mülkümüzde muvâhaza çıkmamış ve o cihetle lafızların kuvvîti bilinmemiş"

Şimdi bu (Muvâhaza çıkmamış ve o cihetle lâfızların kuvveti biliy

memiş) ibâresinden ne mefhûm istifhâm olunur. Elbette Kritik deni-
len fen bizim memleketde meçhûl olmasından dolayı lâfızlardaki kuv-
vet-i me'ânî yani kelimâtın (Gass ve semîn me'ânîsi) bilinmemiş
denmek istendiği anlaşılıyor. Demek ki daha (Muvâhaza) kelimesi mec-
hul iken yâhûd (Cezâ) da müsta'mel iken ~~bu~~ ale'l-ıtlâk (Muvâhaza)
yazmış ve edebî bir eserde kullanmışım. Hatta sen onun ilk basıldığı
târîhe bakma. Rados'da târîh-i te'lifi olan 1291 târihine i'tibâr et.
Demek ki 32 sene evvel de bu fikirde imişim. Yoksa Nakd'i, Tenkid'i
İntikad'ı Münekkıdı, ~~Tenkâd'ı, Nekaad'ı~~ Tenkaad'ı, Nekaad'ı bilmez bir
âdem değilim.

(Lisanımızda Kritik'in iki ma'nâsı için böyle ayrı ayrı iki keli-
me bulunması ifâde-i merâmı teshîl eder) demişsin. Hayır yavrum. Lisâ-
nımızda Kritik'in iki ma'nâsı için ayrı ayrı iki kelime yoktur. Muvâ-
haza şahsa da kelimeye de ta'alluk eder. İkisinin de Fransızcadaki
hükümünü nâtıktır. Beyhûde zihnini teşvîş etme.

(Fransızca bir çok kelimelerin mukaabilini lisânımızda bulmak
kaabil olmuyor. Hele yeni elfâz, büsbütün mukaabilsiz kalıyor ki bun-
dan dolayı mütercimlerin çektiği müşkilât bî had ve pâyândır) diyor-
sun. Dünyada hiç bir lisân yoktur ki zuhûriyle beraber müstakbelde
dahi ifây-ı maksada kifâyet edecek kemâli hâiz bulmuş olsun. Kürû-
r-ı eyyâm ve mürûr-ı a'vâm ile tekemmül eder. Çünkü her şeyin istik-
mâli müte'âkıb -i ez mân ve tedâvül-i efkâr ile olur. Arab bâdiye
peymâ bir kavim idi Hâlâ da ekseri âlem-i bedâvette pûyândır. Bir
isim tahsis etmek için evvel-i emirde bir müsemânın vücudu iktiza
eder. Anlarda huyûl ile cemel a'ezz-i mevcûdât idi. Anın için anın
her tavrına her edâsına her uzvuna kezâ devenin sür'at ve betâat-i
reftârına kadar her bir mişvârına birer isim vermişlerdir. Çünkü de-
veni sütünden, etinden, tüyünden, kısıraklarının sür'at-i seyri sâye-
sinde düşmanın hücûmundan tahlîs-i nefis ederlerdi. Binâenaleyh anları
dürlü dürlü sıfatlarla vasf eylediler. Kasidelerinde ve ürcûzelerin-
de medh etdiler.

Bugün bir lokomotif kazganını pîş-i nazara alacak olsak üzerinde

dört beşyüz parça şey görürüz. Biz bir kazgan der geçeriz. Fakat bir mutahassis anın her parçasını ism-i mahsûsiyle ta'rîf eder. Ceymis Vat'dan evvel buhar makinesi yok idi. Abî anın müstemil olduğu aksam ve tecemmülât dahi henüz sanâyi'hane-i ademden ya'nî mûcidin kuvve-i ihtira'îyesinden çıkıp da ibrâz-ı şekl ve hüviyeti edememiş idi. Binâ enaleyh doğmadan çocuğa isim verilemez.

Şimdi biz bir takım kelimâtın mukaabillerini bulamıyor isek kaba hat Arabînin veya Türkçemizin değil, erbâb-ı lisânındır. Bir Encümen-i Lisân teşekkül etsin de seyret, iki seneye varmaz lûgatimiz yüzde on nisbetinde ikmâl-i noksan eder.

Ben (Asansör'ü) birinci def'a olarak (Mis'âd) ile tercüme etmişdim. Çünkü Arab hurma ağacına çıkacak âlete Mis'âd demiş, ya'nî Âlet-i Su'ûd. Bize bugün hurma ağacına çıkacak âletin lüzûmu yok. Biz Avrupa'da bir otele asansörlü çıkıldığını anlatmak istediğimizde (Mis'âd) kelimesini kullanmalıyız.

Kezâ (Krematuvar) ı ben (Mahrak-ı Ecsâd) ile ve (Fonten lüminözü) (Fevvâre-i Şu'lebâr) ile tercüme etmişdim. İttibâ' eden olmadı, Niçün ? Çünkü o kadar güzel bir kelimeyi veya ta'biri kendileri bulamadıkları için. Bunlar hasedden ileri gelir. Fakat bir zaman sonra ben de ölürüm, bana hased edenler de bu dünyâdan çekilir. Gelecek evlâd-ı istikbâl taklîb-i evrâk ederken Mahrak-ı Ecsâd'a Mis'âd'a, Fevvere-i Şu'lebâr'a, (Kontinan) mukaabili olan Sevâd'a bakarlar. Beyenirler kabûl ederler. Yâhûd daha güzellerini tahsis ederler. Bir ~~ixâ~~ lisân için yüz sene yüz günden kemterdir. Hatta bundan yüz sene evvel Fransız lisânının imlâsı bile başka dürlü idi.

(Rumh) (Sulh) vezninde mızrak demektir. Nîze dahi denir. Cem'i RA'nın kesriyle (Rimâh) dır. Arabîdir ki ben lûgatime Rimâh'ı yazıp (Rümh'e) bak demişim. Sonradan Rümh'ü unutmuşum. Bizim şiirlerimizde filânlarda böyle Atf-ı Tefsîrîler görülünce ya bir nevi'den olan şeylerdir. Yâhûd birbirlerine mûmâsil eşyâdır. Anın ~~ixâ~~ için sen Şimşî lafzını görünce Rümh'ün de o kabilden bir âlet-i harb olduğunu bâhusûs askerliğe müteallık bir neşîde de bulunmak i'tibâriyle keşf

etmeli idin.

Fransızların bugün (Argo) lisânını diksiyonerlerine almaları tabiîdir.Çünkü Fransız lisânında bugün bin kadar romancı var.Hepsi de az çok ilcây-ı münderecât ile Argo lisânını kullanmağa mecbûrdur.

Bizim bir nevi Argo lisanımız demek olan (Bıçkın) istilâhatını Sâmi Bey ~~ta~~ lûgatine almamış ise hatâ etmiş.Ben lûgatimde o kadar avâmkârâne kelimeler cem'i tarafdarı olsa idim elbette : (Gaca) (mangiz) (Nanay) (Hoski) (Piyiz) kelimelerini ve daha bir çok elfâzı alırdım.

(Gamen) ile (Gavroş) kelimelerini Viktor Hügo'nun Mizerabl'sinden evvel basılmış diksiyonerlerde aranılrsa bulunmaz.Fakat, andan sonra istilâh olmuştur.Yeni lûgatlere bakılınca Gavroş'un Mizerabl eşhasından (Bir Gamen dö Pari) Paris çapkını olduğunu ve (Neoloji) (Tevellüdü-i Elfâz) kaadesince lafz-ı müvelled bulunacağını görürler.

Fakat (Litre) de Gavroş'u bulamazsın.Çünkü bu bu yoldaki kelimat, o lûgatın mesleğinden hâricdir.

(Necah) kelimesi her gün herkesin en mebzûl kullandığı kelimatdandır.Ben lûgatime kabûl etmiyeceğim bir kelimeyi yazmam.Bu cihetle (NUN harfinde bu kelimeyi kayd etmeniz meşkûkdur) mülâhazana bir mülâhaza-i sakîme deyib geçerim.

Necah, hem bir şeye zaferyâb olmak hem de kurtulmak ya'nî necât ma'nâsınadır.

(Ya'rub bin Kahtân) snin zannın gibi Kaamûsü'l-Âlâm'a taalluk eden esâmîden değildir.Sen anı işidib de Kaamûsü'l-Âlâm'da arayacak olursan yâhûd arayıb da bulamayınca Kaamûsü'l-Âlâm'a isnâd-ı noksan da bulunursan haklı olamazsın.

Bu kelime (Arab) kelimesinin me'haz-ı iştikakı olmasına nazaran Kaamûs-ı Arabî'ye âiddir.(Ya'rub) Yansur veznindedir.İptida kelimatı Arabîyeyi tekellüm eden şahıs olmak üzere zu'm olunmuşdur ve kâffe-i kabâil-i Yemen'in pederidir.

Necib Âsım'ın (Ebu'l-Kaamûs) ünvanını verişine şarıl şarıl şarıl rlm.

~~iptisnası bu kelimelerde bu kadar~~

İşte sana bu haftelik de bu kadar ders yeter. Değil mi oğlum.
Hâlâ maaş alamadığım için ne evin masârifine ne de sana para gön_
derebildim. Bu هفته içinde inşallah göndermeğe muvaffak olurum.

Pederin

Ebuzziyâ

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 28.236.14.

Konya 1' Nisan 1905

TDVISAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.236.15

Gözümün nuru Velid.

Dün 8 Nisan tarihli mektubunu aldım. Geçen haftanın adının, birbiri ardından dört mektubumu alışından meydana gelen sevinçin, (Mektuplar Bayramı) olarak koyduğunu yazıyorsun. Ben sana sık sık mektup yazmaya, senin bana gösterdiğin tenbelce tavırla ters orantılı ~~isteklilik~~ ~~isteklilik~~ denecek kadar istekliyim. Ne var ki yazma için de bir sebep lâzım. Her gün bana ne istersen sor, bildiğim şeylerdense hemen cevap veririm. Kimseyi merakta bırakmayı sevmem. Pek eskiden beri aldığım mektuplara vakit geçirmeden cevap yazmak âdetini sakla tutarım. Sen bilezsin, sen değil kardeşlerinden hiç biri görmeyi başaramadı. Yemin Mektupçusu iken vefat eden bir İsmail Kemalî Efendi vardı. Benim Namık Kemal ile yakınlık kurmandan evvel bana İškodra'dan her hafta sayfalar dolusu mektuplar yağdırırdı; ben de onun üslûbunu taklit ederek cevaplar yazardım. Salona açılan kapının yerine yaptığımız Kütüphâne'de arayacak olursan bir cildin içinde diplerinden yapışmış yetmiş seksen kadar tuhaf bir yazı ile yazılmış mektuplar vardır. Arayacak olursan bulursun. İşte, o mektuplara cevap vermek sayesinde yazı yazmayı öğrendiğim gibi, o heves de bende aldığım her yazıya hemen cevap verme alışkanlığına sebep oldu.

Benim o tarihlerde (25) kuruş (1) verip de eski bir Osmanlı Lûgati almaya malî yeteneğim yoktu. Komşumuz Kâmil Efendi'nin evinin Selâmlık denilen yalnız beylerin bulunduğu kısmına giderek onun sekreterlerine mahsus olan lûgatten ~~faiz~~ bilmediğim kelimelerin manasını öğreniyordum. İş daha ilerledikten sonra, yani Osmanlı Lûgati'nde arayıp bulamadığım kelimelerle başım belâya uğradığı zamansa başka bir komşumuz ve çalıştığım dairedeki arkadaşım olan rahmetli Mustafa Bey'in evine gider, büyük Araça lûgat Kaamûs ile büyük Farsça lûgat Burhân-ı Kaatî baş vururdum. (Âh... Bir Kaamûs'umla bir Burhân-ı Kaatî'ni alırsa) diye şimdi seninle kavuşmağa olan özleme denk (1) Altın Para hesabıyla olmalı.

Beylere mahsus olan

a

bir özleyişle içimi çekerdim. Halbuki ayda elime (40) tane kuruş geçerdi. Bununla 17 veya 18 yaşında bir delikanlı o tarihte ancak içtiği tütünü karşılayabilirdi. İşte evlâdım, şimdi şu satırları yazan baban, vaktiyle bu kadar yoksunluk içinde meteliksiz, araçsız şundan bundan kelime, söz dilenerek hâfızasını zenginleştirmeye çalışıyordu. Biricik kitabım Nef'î Dîvanı idi. Hatta ~~hatta~~ bir zaman, küçük iken okuduğum bir Kur'ân'ı bile satmaya mecbur kaldığım halde o Dîvan'ı satmadım. Hâlâ benim beraber olduğum dostumdur. Bu eseri, iki yıl evvel ~~Şefik Mehmet~~ Trabzon Valiliği'nde vefat eden merhum Kadri ~~Trabzonlu Şefik Mehmet~~ Bey'in önyak olması ve teşvik etmesiyle 17 kuruşa almıştım. Gündüz dâirede bana beşer onar beyit okutur, mânâlarını söylerdi. Bugün eskilerin eserlerinden aldığım taddan ve ~~onlarda~~ rastladığım deyim ve terimlerden hafızamı süsleyen ne kadar ~~ne kadar~~ kelimeler ve mânâlar varsa, hepsinden dolayı, ~~sonrâ~~ ömrüm oldukça onun yardımına ~~şükrettiğim~~ teşekkür edip duracağım. Bir süre sonra elime Şefiknâme (1) geçti. ~~Bir süre sonra~~ o güne kadar kendimi akranım arasında oldukça (o zamanın deyişiyle) lûgat bilir bir kimse sanırken kitabı okumaya başlayınca ~~bu~~ hayret yığını kesildim. Çünkü, bir kelimesini bile anlamaya imkân yoktu. Buna ise Kadri Bey'in de ilmî kudreti yetmiyordu. Kalem'de (Fedâî Hüsnü Efendi) ~~merhum~~ adlı eskilerden birisi vardı. Bir sabah süklüm pöklüm ona baş vurdum. Evvelâ bana bir sayfa oluttu, ben ~~de~~ kelimeleri hatasız okumak kudretini görünce memnun oldu. Sayfa sayfa ezberlememi tenbih etti. Her gece bir sayfasını ezberler, ertesi günü gidip kendisine okurdum. Bilmediğim kelimelerin manalarını söylerdi. Ben de bunların bir cep defteri ne kaydederdim. Ne var ki bununla istenen hasıl oldu sanma. Çünkü ben yalnız kelimelerin manalarını öğrendiğim gibi, Hüsnü Efendi de yalnız kelimelerin manalarını biliyordu. Yoksa kitaptan ~~h~~ anlam ve kavram çıkarmaya kudreti yetmiyordu. Çünkü bu kitap, sonu gelmez güçlüklerle dolu bir muammadır. Onun yazarı olan merhum Şefik Erendi bu eserini (1) Şefik Mehmet Efendi (öl. 1715), 22 Ağustos 1703 tarihinde meydana gelerek ~~II~~ II. Mustafa'nın tahttan indirilip III. Ahmet'in Padişah ilân edildiği Edirne Vak'ası'nı konu alan bu eserini, son derece ağır bir üslûpla ve aydınların bile kelime ve kavramlarla kaleme almıştır.

onları öğrenmeyeceği

açıklayan ayrıca büyük bir eser yazmıştır. Bu eserse 1703 tarihinde meydana gelen Edirne Vak'ası'nın tarihidir.

Kitap, şöyle başlar :

Rahmân Rahîm olan Allah'ın adıyla

"And olsun ki biz onlara bir kitap getirdik. İnanan bir millet için yol gösterme ve rahmet olarak o kitabı bilgiye dayanarak uzun uzun açıkladık" (Kur'an, VII/52) (1) âyetinde güneş gibi doğuşunun şimşek gibi parıltısından yönelip Ülker bir araya gelerek parlayan bir kıvılcım, tac giydirilmiş doğunun yaka şeridinden, batının eteğinin kızıl süsüne kadar belki yer yüzünün yaygın yzeyinden dört yanın yeşil çatısına kadar kâinan düzeni sebeplerinin fitili, düzensizlik ateşi ile tan yerinde parlayıp Tek Tanrı'ya inananların güçsüzlüğü o hale erişti ki Varlık dairesinin başı, yüksek göklerin evinin damına kerâmet seccâdesini yayıp: Peygamberlin delillerinin mucizesine sahip İsâ benim... Diye iddia kanadiyle can tavuğunu dokuzuncu göğün damına uçurunca sofu sarığının yarılan ucu yeni yerler açma havalarıyla yayılma hevesinde olan bağrında Direfş-i Gâviyânî (2) gibi yükseldi.

İşte bak, hâlâ ezberden yazıyorum. O zamanlar dinletecek kimse bulamazdım. Annene tekrar tekrar okurdum. Kendisi sıkılır, ancak benim hevesimi kırmamak için kırmak istemediğinden çaresiz dinlerdi. bilgi

Şimdi bu kelimelerin çoğunu lûgat kitaplarında bulursun. Meselâ (Direfş) kelimesini ararsın, bayrak demek olduğunu öğrenirsin. Sonra (Direfş-i Gâviyânî veye (Gâviyânî Direfş) deyimlerini de bulursun. Gâve adlı bir demircinin meşin önlüğünü bir sırığın ucuna takarak bayrak edindiğini anlarsın. Böylece eski İran tarihinden birden önemli bir olayı öğrenmiş olursun. Hatta o bayrağı ta ikinci İslâm Halifesi Hz. Ömer zamanına kadar İran hükümdarları tarafından hazineler değerinde mücevherlerle süslenmiş ve daha sonra Hz. Ömer'in emriyle parçalanıp İslâm gazileri arasında paylaşılmış olduğunu da meselâ Cevdet

(1) Metinde âyetin yalnız ilk dört kelimesi mevcut bulunduğu halde parantez arasında tamamı alınmış ve öylece tercüme edilmiştir.

(2) M. Ö. bir ~~xxx~~ halk ihtilâli sonu İran tahtına çıkan Pişdaryân sülâlesinde Feridun'un efsanevî bayrağı.

750 yılında

Paşa'nın Ksas-ı Enbiyâ, yani Peygamberlerin Hikâyeleri adlı eserinde veya İran tarihinden, Hz. Ömer'in bu devlete karşı kazanmış olduğu büyük ve kanlı Kadisiye savaşından bahseden bir kitapta ve yahut Lûgat-i Ebuzzuyâ denilen bu âcizin yazmış olduğu eserin Dİ bölümüne bakıp doğrusunu anlamış olursun. Fakat ben o sırada bunu nereden öğrenecektim? Daha Namık Kemal ile de görüşmemiştim. Görüştüğüm dostların çoğu (Direfş) kelimesini DU ile, yani Dürefş şeklinde okuyan kimselerdi, yani benden beter kara cahidiler.

Bak, bahis buraya nerelerden geldi ? Mektuba cevap vermek alışkanlığından değil mi . İşte bu da sana ders içinde başka bir ders oldu.

Gelelim senin mektubuna : ~~critiquer~~ Critiquer quelqu'un (Birisini muvâhaza etmek, yani kusurlu bulup bunu kendisine hatırlatmak) diye tercüme olunduğu gibi (Birisini tenkid etmek, yani eleştirmek) şekliyle de yerine getirilebilir. ,bu iş bunu kabul etmeyenlerce

Ben (Tenkid) kelimesini (Critique) karşılığı saymıyorum ki... Ben, Critique'i sadece Muvâhaza ile tercüme etmeyi kabul edenlerdenim. Tekid sözünü kesinlikle, hiç bir surette, ne asıl olarak, ne aslın bir kolu olarak, ne kabul ederim, ne yazarım, ne de kabul edip yazanları tasdi ederim. Ben, Eserleri Muvâhaza, Yazılanları Muvâhaza, Kişileri Muvâhaza, Mutlaka ve tek bir şeye tahsis etmeden Muvâhaza Edebî Muvâhaza, derim, başka bir şey yapmam. (Nakd) sözünden türetilmiş olan bir kelimeyi, manasının altında her ne kasidle olursa olsun incitme manası mevcut bulunan bir maksadın tamamı tamamına , tıpkı tıpkısına anlatmak istediği şey olan Muvâhaza'ya değişmem. Hatta şimdiye kadar kalemimden böyle bir şeyin çıkmadığından eminim, olmuşsa bile , ne olduğunu anlatmak maksadı ile olsa gerektir.

Muvâhaza'nın tarafsız, taraflısı, tamamen taraflı olanı filân yoktur. Muvâhaza (Critique) karşılığıdır. Fransızca da Muvâhaza'dan ne anlam çıkar, ne kavram anlaşılır, hangi düşüncin ifade edilmesi istenir ve tercih edilirse, Muvâhaza'dan da öyledir. Bu kelime (Critique) teriminin, terim olarak karşılığıdır. Bir kelime bir bilgi sahibi tarafından bir mana ve maksat için terim olarak kullanılırsa, ve mârifet artık onun başka manası da varmış diye itiraz etmeye yer kalmaz. Özel bir hüküm vardır (İstilah, yani terim konusunda tartışma olmaz) derler. İstilah konusunda bahis ve tartışma olmaz demektir.

5
(Namus)

Ama (Ahmed)Midhatler, (Hacı) Zihnîler, (Muallim) Nacîler, (Şemseddin) Samîler kabul etmemiş, onlara da bir takım gençler katılmış, bana ne. Ben Şinasîleri, Kemalleri, Ziya (Paşa)ları, Sadullah Paşaları, Ethem Petev (Paşa) gibi dört dilde, yani Arapça, Farsça, Türkçe ve Fransızca da büyük bilgi sahibi olan önde gelenleri uyulacak kimse edinenlerdenim. Onlar, Critique anlamına olarak Muvâhaza'yı kullanmışlardır.

Bundan Yirmi sekiz sene evvel Mihran Matbaas'ında bastırmış olduğum Nümûne-i Edebiyât'ın (Edebiyet Nümuneleri'nin) evde bir nüshası olsa gerek. Onu aç, Ethem Peretv Paşa'yı ara bul. (Itlaaku'l-efkâr = Düşünce-leri Serbest Bırakma) adlı makalenin (En ehemm ve akdemi = En çok önemli ve en önde geleni) deyimine bir (Not) koymuştum. Onda şöyle bir söz bulacağından eminim : "Üzülmeğe değer bir durumdur ki memleketimizde muvâhaza çıkmamış ve o yüzden söylenenlerin kuvveti bilinmemiş"

Şimdi bu (Muvâhaza çıkmamış ve o yüzden söylenenlerin kuvveti bilinmemiş) sözlerinden nasıl bir kavram anlaşılır ? Elbette Critique denilen şeyin bizim memlekette bilinmez olmasından dolayı söylenenlerin mânâlarının kuvveti, yani kelimelerin (Zayıf ve kuvvetli mânâları) bilinmemiş demek istenildiği anlaşılıyor. Demek ki daha (Muvâhaza) kelimesi bilinmezken, yahut (Cezâ) konularında kullanılmakta iken ben genel anlamda olarak (Muvâhaza) diye yazmış ve bir edebî eserde kullanmışım. Hatta sen, onun ilk basıldığı tarihe bakma. (Konya'ya sürgün edilmeden evvel sürgün olarak bulduğum) Rodos'daki yazılış tarihi olan 1875 tarihini esas tut. Demek ki 32 sene evvel de bu düşüncede imişim. Yoksa ~~Nakid~~ (iyiyi kötüden ayırma demek olan) Nakd'i, ~~tenkid~~ (iyiyi kötüden ayırış demek olan) Tenkid'i, (iyiyi kötüden ayırmak demek olan) İntikaad'ı, (iyiyi kötüden ayırıcı demek olan) Münekkid'i, (özenle seçme demek olan) Tenkaad'ı, (iyiyi kötüden ayıran demek olan) Nekkaad'ı bilmez bir kimse değilim.

(Dilimizde Critique'in iki manası için böyle ayrı ayrı iki kelimenin bulunması maksadı anlatmayı kolaylaştırır) deşsin. Hayır yavrum, dilimizde Critique'in iki manası için ayrı ayrı iki kelime yoktur. Muvâhaza şahıs ilede kelime ilede ilgilidir. İkisinin de Fransızca'daki kesin mânâlarını anlatır. Boş yere zihnini karıştırma.

(Fransızca'daki bir çok kelimelerin karşılığını dilimizde bulmak

mümkün olmuyor. Hele sözler, büsbütün karşılıksız kalıyor ki bundan dolayı tercüme yapanların çektikleri güçlükler sonsuz ve bitmezdir) diyorsun. Dünyada hiç bir dil yoktur ki meydana çıkışıyla birlikte ileride de isteneni yerine getirecek kadar mükemmel olsun. Günlerin tekrarlanması ve yılların geçmesi ile gelişir. Çünkü her şeyin tamamlanması, zamanın geçmesi, ~~dünyanın biribirine karşı~~ düşüncelerin birbirini izlemesi ile olur. Araplar, çölde yaşayan bir kavimdi, ~~hâkâ~~ hâlâ da çoğu bedevîlikte, yani şehirlerde değil, kırsal bölgelerde seğırtip dururlar. Bir isim takmak için evvelâ isim takılacak olanın varlığı gerekir. Onlarda atlarla deve, varlıkların en sevgili olanlarıdır. Bunun için onlar ~~onun~~ her tavrına, her davranışına, vücutlarının her parçasına ve ~~rin~~ bunun gibi devenin yavaş ve hızlı yürüyüşüne kadar her haline birer isim vermişlerdir. Çünkü devenin sütünden, etinden, tüyünden, ~~kısrakların~~ faydalanırlar; kısraklarının hızı sayesinde ~~düşman hücumundan~~ kurtarırlardı. Bundan dolayı onları türlü türlü sıfatlarla andılar, ~~kendilerini~~ naside denilen övücü şiirlerle ve Recezlerle ~~medhettikler~~ (1) medhettiler.

Bu gün bir lokomotif ~~kazanı~~ kazanını göz önüne alacak olursak üzerinde dört beş yüz parça bir şeyler görürüz. Biz bir kazan der geçeriz, fakat bir uzman onun her parçasını kendisine mahsus isimlerle tarif eder. James Watt'dan evvel buhar makinesi yotu, tabii onun kapsadığı kısımlar ve avadanlık de henüz yokluğun fabrikasından, yani onu icad edenin yeni bir şey ortaya koyma kudretinden çıkıp bir şekil ve nicelik göstermemişti. Şu halde doğmamış çocuğa isim verilemez.

Şimdi biz bir takım ~~kelimelerin~~ kelimelerin karşılıklarını bulamıyorsak, kaba har Arapça'nın veya Türkçe'nin değil, dilcilerindir. Bir Dil Komosyonu kurulsun da seyret, iki Yıla kalmaz lûgatimiz yüzde on oranında tamamlar.

(1) Recez, asıl metindeki Ürcûze kelimesinin tekil ~~şeklidir~~ ve eski Arap edebiyatında bir şiir şeklidir. Birbirleriyle kafiyeli, dört Müstef'ilün... veya Müfteilün... vezninde olup kahramanlık şiirlerinde kullanılırdı.

Kaf'i'nin mesbuş şekli
Bahâriyye'si Recez zebâlindekin

di Zebâden oluşup

hâli

Ben Asansör'ü birinci defa olarak Arapça (Mıs'âd = Yükseltici) sözüyle tercüme etmiştim. Çünkü Araplar hurma ağacına çıkacak âlete Mıs'âd demişler, yani yükselme âleti. Bize bugün hurma ağacına çıkacak âletin lüzumu yok. Biz Avrupa'da bir ötele asansörle çıkıldığını anlatmak istediğimiz zaman (Mıs'âd) kelimesini kullanmalıyız.

Bunun gibi, ben (Crematoir) ı (Mahrak-ı Ecsâd = Cesedlerin yakılma yeri) ile ve (Fontaine Lumineuse) ü (Fevvâre-i Şu'lebâr = Alev saçan fıskiye) ile tercüme etmiştim, uyan olmadı. Niçin ? Çünkü o kadar güzel bir kelimeyi veya deyimi kendileri bulamadıkları için... Bunlar hasedden ileri gelir. Fakat bir süre sonra ben de ölürüm, bana hased edenler de bu dünyadan çekilir. Gelecek olan ileri günlerin evlâdları sayfaları çevirip devirirken Mahrak-ı Ecsâd, Mıs'âd, Fevvâre-i Şu'lebâr'a, (Continent) mukabili olan Sevâd'a (=şehir, kasaba, köy) bakarlar. Beğenirler, kabul ederler, yahut daha güzellerini karşılık olarak bulurlar. Bir dil için yüz yıl, yüz günden daha azdır. Hatta bundan yüz sene evvel Fransız dilinin imlâsı bile başka türlüydü.

(Rumh), (Sulh) vezninde olarak Mızrak demektir. Nîze de denir. Çoğulu ~~RXXXXXXXX~~ R'nin î ile okunmasıyla (Rimâh) tır. Arapçadır ki ben lğatime Rimâh'ı yazıp (Rümh)'e bak demişim, sonradan Rümh'ü unutmuşum. Bizim şiirlerimizde filânlarda böyle atf-ı tefsîrîler (1) görülür. ce ya bir cinsten olan şeylerdir, yahut da birbirine benzer olan şeylerdir. Onun için sen Şimsîr (=Kılıç) sözünü görünce Rümh'ün de çeşit bir savaş aracı olduğunu -Özellikle askerlikle ilgili bir şiirde bulunması dolayısıyla- keşf etmeli idin.

(1) Arap alfabesinde yerine göre V veya U şeklinde okunabilen VAV harfi vardır. Bu, ya Ahmed ve Mehmed'de olduğu gibi iki kelimeyi bağlar, veya Mahv u ifnâ'da olduğu gibi birleştirir. Bunların birincisine Vâv-ı Vasıl, ikincisine Vâv-ı Atıf denilir. Vâv-ı Atıf ile birleşmiş iki kelime Hüsn ü Aşk'da olduğu gibi ayrı manalarda iseler buna Atf-ı Beyân, aynı manalarda ise Atf-ı Tefsîrî denilir.

Sa'y u Gayret'de olduğu gibi

